

Research Paper

Administrative Corruption as A Civil Sphere Crisis: Media Representation in the Reformist Newspaper Etemad (2021)

Javad Sadeqi Jafari¹ Ashraf Ghorbani²

1. Assistant Professor of Sociology, Department of Cultural and Media Management, School of Culture and Communication, Soore University, Tehran, Iran

2. M.A. in Social Communication, Faculty of Culture and Communication, Soore University, Tehran, Iran

DOI: <https://doi.org/10.22034/ipsa.2025.541>

Receive Date: 30 March 2025

Revise Date: 08 June 2025

Accept Date: 23 June 2025

©2021 by the authors, Licensee IPSA, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Extended Abstract

Introduction

In Iran, media outlets have responded to the issue of corruption, particularly in exposing major cases, in varied ways in recent years. Given the diversity in media management (state-owned, affiliated with public institutions, or private) and their political affiliations, their narratives on corruption differ significantly.

Political factions, as power groups in Iran's political landscape, hold distinct perspectives on administrative corruption, its causes, and consequences. They seek to interpret this phenomenon within their political discourse to consolidate or gain political influence. Understanding how corruption is represented in newspapers aligned with political factions provides deeper insight into politicians' viewpoints.

This article aims to examine the representation of administrative corruption in the reformist newspaper Etemad in 2021, based on Stuart Hall's representation theories and Jeffrey Alexander's theories of the civic sphere and cultural trauma. Etemad, a prominent reformist newspaper, has been published in Tehran since June 2002 and is privately owned. The choice of 2021 for analysis is based on the governmental transition that occurred that year.

Methodology

This study employs thematic analysis using Attride-Stirling's thematic network approach. The research population includes all documents (articles, editorials, interviews, or reports) published in Etemad in 2021 addressing administrative corruption. Accordingly, 26 documents were purposively selected.

Data analysis was conducted using MAXQDA version 20. After preparing and repeatedly reviewing the documents, relevant phrases were initially coded. In this stage, 270 relevant phrases were identified, resulting in 73 initial codes. In the second stage, these codes were categorized into 12 "basic themes," followed by 4 "organizing themes". The "global theme" of this study is "administrative corruption".

– Corresponding Author:

Javad Sadeqi Jafari, Ph.D.

E-mail: sadeghi@soore.ac.ir

Results and Discussion

Table 1: Initial Codes, Basic Themes, and Organizing Themes

Initial Codes	Basic Themes	Organizing Themes
Deep corruption, systemic corruption, pervasive corruption, normalization of corruption, widespread corruption, brokerage, bribery, mafia, smuggling, law violation, embezzlement, personalization, influence peddling, rent-seeking	Level of corruption, Nature of corruption	State of administrative corruption
Internal control, poverty and inequality, cultural weakness, corruption-prone structure, government centralization, lack of democratic institutions, weak organizational oversight, secrecy and lack of transparency, factional bias, absence of free media, inefficient regulations, non-compliance with law, judicial system performance	Political-managerial factors, Structural factors, Legal factors, Cultural-social factors	Causes of administrative corruption
Inequality, instability in collective life, public distrust, social crises, decline in production capacity, harm to the country, squandering public funds, foreign dependency, legitimacy crisis	Social consequences, Political consequences, Economic consequences	Consequences of administrative corruption
Economic improvement, cultural-educational planning, attention to public opinion, strengthening formal oversight, transparency, principled anti-corruption planning, rule of law, political impartiality, employing honest managers, structural reform, reducing government involvement, media's role, whistleblowing, role of NGOs, complexity of corruption, widespread corruption, conflict of interest, inefficient bureaucracy, factionalism	Role of governance, Role of civil society, Barriers to fighting corruption	Prevention and fight against administrative corruption

Global Theme: Administrative Corruption

Administrative corruption is defined as any misuse of the country's administrative system's resources and capacities, as a formal and legal institution, by employees and managers for personal, familial, or partisan gain. It is the global theme of this study's thematic network, encompassing four organizing themes: 1) State of administrative corruption, 2) Causes of administrative corruption, 3) Consequences of administrative corruption, and 4) Prevention and fight against administrative corruption. Each organizing theme includes basic themes derived from initial codes.

Theme: State of administrative corruption

The organizing theme "state of administrative corruption" reflects how Etemad Newspaper constructs the extent and types of corruption. It comprises two basic themes: "level of administrative corruption" and "nature of administrative corruption".

The "level of administrative corruption" describes the extent of administrative corruption in Iran's administrative system. Etemad Newspaper addresses this in 16 documents, using terms like widespread corruption, structural corruption, pervasive corruption, systemic corruption, normalization of corruption, and deep corruption. In an article dated March 11, corruption is described as a "Significant Challenge": "What has happened with the Significant Challenge of corruption in Iran's governance system is not unlike the metaphor of a pervasive and destructive phenomenon!"

The "nature of administrative corruption" includes initial codes describing types of administrative corruption, such as mafia, influence peddling, embezzlement, bribery, favoritism, smuggling, law violation, illegal appointments, and personalization of administrative affairs. These were highlighted in Etemad Newspaper in 2021.

Frequent use of terms like “bribery” may create a clear image of a specific type of corruption (bribery), aiding its prominence in public discourse. However, this focus might marginalize other complex forms of corruption, limiting a comprehensive understanding of its causes and dimensions. From Alexander’s perspective (2006), emphasizing bribery may define a specific “evil” in the civic sphere but could hinder understanding the deeper structural and cultural trauma caused by corruption. While bribery, embezzlement, and favoritism represent micro-level corruption, highlighting mafia and smuggling in Etemad Newspaper points to broader dimensions.

Theme: Causes of administrative corruption

The “causes of administrative corruption” theme includes four basic themes: political-managerial factors, legal factors, cultural-social factors, and structural factors. This theme was coded in 21 documents (80% of the sample), indicating its prevalence.

The “political-managerial factors” theme includes issues like weak organizational oversight and lack of transparency. For instance, a May 8 report on football highlights weak oversight and managerial indifference: “You can do whatever you want,” or “Anyone who has access can take something from this football, and no one holds them accountable”.

The “legal factors” theme addresses the judicial system’s performance and the content or enforcement of laws related to corruption. A May 11 article positions the judiciary as the ultimate authority on corruption: “The next key factor is the formal supervisory institution rooted in the rule of law. If media play an informal supervisory role, the independent judiciary is the formal supervisory authority and final arbiter”.

The “structural factors” theme refers to macro-level structural and historical issues, particularly government centralization. A May 11 report states: “The first and most important factor in corruption is that centralized government structures, or the government”.

Theme: Consequences of administrative corruption

The “consequences of administrative corruption” theme encompasses codes describing the societal impacts of corruption, divided into three basic themes: social consequences (most frequent), economic consequences, and political consequences.

Etemad Newspaper highlights social consequences like inequality, instability in collective life, public distrust, and social crises. A July 23 report notes: “Rent-seeking relationships increase all forms of unjust inequality.” Economic consequences are less emphasized, and political consequences, such as legitimacy crises, are mentioned briefly (e.g., July 23 report).

Theme: Prevention and Fight Against administrative corruption

The “prevention and fight against corruption” theme, coded in 16 documents (61.5%), includes three basic themes: role of governance, role of civil society, and barriers to fighting corruption. Etemad Newspaper emphasizes governance, policymaking, and the political environment, with transparency being a frequent code. A May 8 document states: “Transparency does not mean exposing violations; rather, it prevents corruption by instilling caution and fear in corrupt managers.” A November 5 report adds: “The first and most important task is to discredit the principle of secrecy in matters related to public rights”.

Conclusion

The findings show that in 2021, Etemad Newspaper represented administrative corruption as a structural and widespread “Significant Challenge” in Iran’s administrative system. Terms like “Significant Challenge” and emphasis on structural corruption reflect the

newspaper's effort to frame corruption as a fundamental crisis, aligning with the reformist ideology as a critical political stance, per Stuart Hall's framework. Drawing on Jeffrey Alexander's civic sphere theory, this representation portrays administrative corruption as a threat to the civic sphere.

Regarding causes, Etemad Newspaper frames administrative corruption as rooted in governance practices (lack of transparency and secrecy) and structural issues (economic and legal system deficiencies). Compared to Magli and Turati's (2019) findings on media framing corruption as individual crimes, Etemad's structural approach stands out.

On consequences, Etemad Newspaper briefly focuses on social impacts like inequality and public distrust, aligning with Alexander's cultural trauma concept, where corruption is not just a legal violation but a collective, trauma-inducing experience threatening social cohesion. However, the newspaper's limited attention to consequences is a weakness.

In prevention and fighting corruption, Etemad's emphasis on preventive systems, transparency, and oversight aligns with Alexander's view of media as regulatory institutions in the civic sphere.

Future research could explore administrative corruption representation in media with different political leanings and time periods to deepen understanding of media's role in shaping public perceptions of administrative corruption and its consequences. Additionally, studying how audiences decode these representations and their impact on collective identity and civic actions could further illuminate the media-corruption relationship.

Keywords: Administrative Corruption, Media Representation, Civil Sphere, Thematic Analysis, Etemad Newspaper

References

- Ackerman, S. R. (2021). "Corruption and the State: Causes, Consequences, and Reforms", In **State, Corruption and Social Opportunities** (H. Raghfar, Trans.). Tehran: Naghsh-o-Negar. (In Persian)
- Alatas, H. (2016). **The Problem of Corruption** (V. Sadeghi, Trans.; S. Salvatian, Ed.; 2nd ed.). Tehran: Research Institute for Culture, Art and Communication. (In Persian)
- Alexander, J. C. (2003). **The meanings of social life: A cultural sociology**. Oxford University Press.
- Alexander, J. C. (2006). **The civil sphere**. Oxford University Press.
- Alexander, J. C., Eyerman, R., Giesen, B., Smelser, N. J., & Sztompka, P. (2004). **Cultural trauma and collective identity**. University of California Press.
- Guebert, K., Bittle, S., & Frauley, J. (2024). "Corruption in the News: Complicity in Canadian Newspaper Claimsmaking, 1980-2023". **Journal of White Collar and Corporate Crime**, 5, Pp.122-134. <https://doi.org/10.1177/2631309X241242146>.
- Hajdu, M., Pápay, B., Szántó, Z., & Tóth, I. J. (2018). "Content analysis of

corruption coverage: Cross-national differences and commonalities". **European Journal of Communication**, 33(1), Pp.7-21.

Hall, S. (Ed.). (1997). **Representation: Cultural representations and signifying practices**. Sage Publications.

Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1978). **Policing the crisis: Mugging, the state, and law and order**. Macmillan Publication.

Khalif, K., Ong'onda, D., & Mwhia, D. (2022). "A linguistic analysis of representation of corruption and corruption-related clauses in Kenyan print media". **International Journal of Social Science and Human Research**.
<https://doi.org/10.47191/ijsshr/v5-i9-26>

Markovic, J. (2023). "Media Image of Corruption in the Private Sector". **Journal of Criminology & Criminal Law**, 61(3), December. Pp.105-120.

Moglie, M., & Turati, G. (2019). "Electoral cycle bias in the media coverage of corruption news". **Journal of Economic Behavior & Organization**.
<https://doi.org/10.1016/J.JEBO.2019.05.005>

Mohammadi, M. R. (2021). **Theory of Corruption: From Action to Structure**. Tehran: Andisheh Ehsan Publications. (In Persian)

Molaei, M., & Salimi, A. (2019). "Analysis of media coverage of corruption in Iranian football: A study of the 90 TV program". **Media Management in Sports**, 7(2), Pp.111-120. (In Persian)

Movahedmajd, M., Khoshnoud, H., & Moaven, Z. (2021). "Hostile discourses in the formation and continuation of corruption in Iranian media institutions: Analysis of the 2010s press". **Sociology of Social Institutions**, 8(17), Pp. 217-246. (In Persian)

Naseri, A., & Hasani, Z. (2019). "Representation of sports corruption in Iranian media over the past decade (2007-2017)". **Sport Management**, 11(3), Pp. 611-631. (In Persian)

Nasrollahi Kasmani, A., & Ghadiri Eskandari, S. (2020). "Coverage of economic corruption scandals by political parties in IRIB News and Channel 2 (Case Study: Salary slips & municipal property transfers)". **Media Quarterly**, 31(2), Pp. 21-38. (In Persian)

Nzeaka, E. E., Ehondor, B., & Edosonwan, A. (2022). "Media and endemic corruption in Nigeria: A scrutiny of the role of the print media in the war against corruption". **International Journal of Development and Management Review**, 17(1), Pp. 174-192.

- Palau, A. M., & Palomo, J. (2021). "The role of the news media in fighting corruption practices: A case study of Spain". **Journalism Studies**, 22(7), Pp. 839-859. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2021.1895871>
- Rafipoor, F. (2019). **The Social Cancer of Corruption**. Tehran: Sherkat-e Sahami Entesharat. (In Persian)
- Rothstein, B. (2021). **The Quality of Government: Corruption, Social Trust and Inequality in a Comparative Perspective** (H. Malek-Mohammadi, Trans.). Tehran: Imam Sadegh University Press. (In Persian)
- Simpson, N. B. (2022). **Demographic and economic determinants of migration**. IZA World of Labor.
- Smith, P., & Riley, A. (2015). **Cultural Theory** (M. Salasi, Trans.). Tehran: Sales Publications. (In Persian)
- Swaleheen, M., & Borgia, D. (2023). "Fewer newspapers means good news for corrupt public officials: results from a US panel data study". **Journal of Financial Crime**. 30(6), Pp. 1755-1769
- Transparency International. (2024). **Corruption Perceptions Index 2023**. Retrieved April 28, 2025, from <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/irn>
- Willig, C. (2018). **An Introduction to Qualitative Research in Psychology** (H. Khanipour & Colleagues, Trans.). Tehran: Kharazmi University Press. (In Persian)

فساد اداری به مثابه بحران عرصه مدنی: بازنمایی رسانه‌ای در روزنامه اصلاح طلب اعتماد (۱۴۰۰)

جواد صادقی جعفری^۱ اشرف قربانی^۲

۱. استادیار جامعه‌شناسی، گروه مدیریت فرهنگی و رسانه، دانشکده فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه سوره، تهران، ایران

۲. کارشناس ارشد ارتباطات اجتماعی، دانشکده فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه سوره، تهران، ایران

لینک گزارش نتیجه مشابهت‌یابی: [https://www.samimnoor.ir/view/fa/SimilarityResult?ItemID=0292008890/2%](https://www.samimnoor.ir/view/fa/SimilarityResult?ItemID=0292008890/2%20.1001.1.1735790.1403.20.1.5.2)

20.1001.1.1735790.1403.20.1.5.2

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۰۲

نوع مقاله: پژوهشی

واژگان کلیدی:

فساد اداری، بازنمایی
رسانه‌ای، عرصه
مدنی، تحلیل
مضمون، روزنامه
اعتماد

در سال‌های اخیر، فساد اداری در ایران برجسته شده است. روزنامه‌ها، با بازنمایی مناسب، می‌توانند در کاهش این موضوع نقش ایفا کنند. مقاله حاضر با هدف شناخت بازنمایی فساد اداری در روزنامه اصلاح طلب «اعتماد» انجام شده است. روش به کاررفته برای انجام پژوهش، شیوه تحلیل مضمون شبکه‌ای اترید-استرلینگ بوده و داده‌ها از تحلیل ۲۶ سند منتخب با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA استخراج شده‌اند. در مجموع، ۷۳ کد، ۱۲ مضمون پایه، و ۴ مضمون سازمان‌دهنده و مضمون فراگیر فساد اداری شناسایی شدند و اعتبار یافته‌ها نیز با کدگذاری مشترک دو کدگذار و مشورت با متخصصان تأمین شد. رویکرد نظری مقاله بر نظریه بازنمایی استوارت هال و نظریه‌های «برنامه سخت»، «عرصه مدنی» و «ترومای فرهنگی» جفری الکساندر استوار است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که روزنامه «اعتماد» ضمن تأکید بر ضرورت ایجاد نظام‌های پیشگیرانه، فساد اداری را به مثابه مسئله‌ای گسترده، سیستماتیک، و تهدیدی برای ارزش‌های عرصه مدنی بازنمایی کرده است. این نوع بازنمایی، می‌تواند سبب شکل‌گیری یک ترومای فرهنگی شود.

نویسنده مسئول:

جواد صادقی جعفری

پست الکترونیک: sadeghi@soore.ac.ir

مقدمه

نحوه بازنمایی فساد اداری در رسانه، امری متمایز و مستقل از واقعیت فساد است. رسانه‌ها، از طریق آگاهی‌بخشی و آشناسازی شهروندان با مقررات، فشار برای شفافیت بیشتر (سوآلن و برجیا، ۲۰۲۳)، رصد و نظارت بر وضعیت‌ها، اطلاع‌رسانی و افشای مفاسد، بر کاهش و کنترل فساد تأثیرگذارند. تصویری‌سازی متناسب رسانه‌ها از زمینه‌ها، میزان، پیامدهای فساد، و راه‌حل‌های خاموش کردن آن، ادراک عمومی را افزایش می‌دهد (مارکوویچ، ۲۰۲۳) و رفع فساد و بی‌عدالتی را به یک مطالبه عمومی تبدیل می‌کند. این گونه است که فشار بر نهادهای نظارتی افزایش می‌یابد. در مقابل، این امکان نیز وجود دارد که رسانه‌ها، مسئله فساد را عادی‌سازی کرده و حساسیت افکار عمومی را کاهش دهند. باین‌حال، رابطه رسانه‌ها با فساد، رابطه‌ای پیچیده و مشروط به شرایط زمینه‌ای، ساختارهای فرهنگی، جنگ قدرت بین گروه‌های سیاسی، سیاست‌های رسانه‌ای، و سطح پیشرفت دموکراسی است.

در ایران، رسانه‌ها در سال‌های اخیر به مسئله فساد، به‌ویژه در افشای پرونده‌های بزرگ، به شکل‌های متفاوتی واکنش نشان داده‌اند. از آنجاکه رسانه‌ها، هم به لحاظ نحوه مدیریت (دولتی، وابسته به نهادهای عمومی، بخش خصوصی) و هم از جنبه وابستگی به احزاب و جناح‌های سیاسی، متنوع و متفاوتند، نحوه روایت‌سازی آن‌ها از مسئله فساد نیز متفاوت است. به بیان روشن‌تر، «پوشش رسانه‌ای فساد می‌تواند تحت تأثیر سوگیری‌های سیاسی و چرخه‌های انتخاباتی باشد» (ماگلی و توراتی، ۲۰۱۹).

جناح‌های سیاسی، گروه‌های قدرت در عرصه سیاسی ایران به‌شمار می‌آیند و به مسئله وضعیت فساد اداری، علل، و پیامدهای آن، نگاه خاصی داشته و سعی دارند از طریق ارائه تفسیر در بستر گفتمانی شکل سیاسی خود، از این پدیده در راستای تثبیت یا کسب قدرت و نفوذ سیاسی بهره‌گیری کنند. شناخت نحوه بازنمایی مسئله فساد در روزنامه‌های جناح‌های سیاسی، فرصت شناخت عمیق‌تر دیدگاه سیاسیون را فراهم می‌کند و افزون‌براین، نقاط ضعف شیوه‌های بازنمایی را که احتمالاً در کشمکش‌های جناحی قطبی شده است، آشکار می‌سازد. جنبه دیگر اهمیت این پژوهش، در ارائه تصویری تحلیلی از رابطه میان رسانه و فساد اداری در بستر تحولات سیاسی معاصر ایران و پر کردن بخشی از خلأ موجود در پژوهش‌های داخلی

در باره نحوه بازنمایی فساد توسط رسانه‌های جناح‌های سیاسی نهفته است. یافته‌های این مطالعه می‌تواند راهگشای تحلیل‌های آتی درباره نقش رسانه در مقابله یا تثبیت فساد ساختاری و از منظری دیگر، پیشرفت جامعه مدنی ایران باشد.

براین اساس، هدف این مقاله، شناخت شیوه بازنمایی فساد اداری در روزنامه اصلاح طلب «اعتماد» در سال ۱۴۰۰، برپایه نظریه‌های بازنمایی استوارت هال و نظریه‌های عرصه مدنی^۱ و ترومای فرهنگی^۲ جفری الکساندر است. روزنامه «اعتماد» ازجمله روزنامه‌های شاخص جناح اصلاح طلبی است که از خرداد ۱۳۸۱ در تهران منتشر می‌شود و به بخش خصوصی تعلق دارد. انتخاب سال ۱۴۰۰ برای بررسی، به سبب تغییر دولت در این سال است. در این مقطع، دولت مطلوب جناح رقیب اصلاح طلبان، قدرت اجرایی کشور را به دست گرفته است.

۱. پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت مسئله، موضوع رابطه رسانه و فساد همواره مورد توجه پژوهشگران بوده است. موحدمجد و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «گفتمان‌های متخاصم در شکل‌گیری و تداوم وضعیت فساد در نهاد رسانه: تحلیل مطبوعات ایران دهه ۹۰»، نشان داده‌اند که روزنامه‌های (شرق، اعتماد، کیهان، وطن امروز) فساد را به صورت غیرساختاری و با اهداف سیاسی بازنمایی می‌کنند.

نصراللهی کاسمان و غدیری اسکندری (۱۳۹۹) در تحقیق خود با عنوان «پوشش اخبار فساد اقتصادی جناح‌های سیاسی در اخبار ۲۰ شبکه خبر و ۲۰:۳۰ شبکه دو سیما» دریافته‌اند که بخش‌های خبری «۲۰ شبکه خبر» و «۲۰:۳۰ شبکه دو سیما»، اخبار مفاسد اقتصادی را با اولییتی پایین و با جهت‌گیری سوگیرانه و سیاسی پوشش داده‌اند.

ناصری و حسنی (۱۳۹۸) تحقیقی را با عنوان «بازنمایی فساد ورزشی در فضای رسانه‌ای ایران در طول ده سال گذشته (۱۳۹۶-۱۳۸۶)» اجرا و نتیجه گرفته‌اند که حساسیت رسانه‌ای به فساد ورزشی، از سال ۱۳۹۲ به این سو افزایش یافته است.

ملائی و سلیمی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل پوشش رسانه‌های فساد در فوتبال ایران: مطالعه برنامه تلویزیونی ۹۰» نشان داده‌اند که رسانه‌ها، به ویژه برنامه‌های

1. Civil Sphere
2. Cultural Trauma

پرمخاطب تلویزیونی مانند «۹۰»، می‌توانند نقش مؤثری در افشای فساد و پیشگیری از آن در ورزش، به‌ویژه فوتبال، ایفا کنند.

در سطح جهانی، گوبرت^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در گزارش تحقیق خود با عنوان «فساد در اخبار: همدستی در ادعاسازی روزنامه‌های کانادایی، ۲۰۲۳-۱۹۸۰»، بازنمایی فساد در روزنامه‌های کانادایی را پراکنده و تحت تأثیر نهادهای بین‌المللی دانستند.

خلیف^۲ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیل زبان‌شناختی بازنمایی فساد و بندهای مرتبط با فساد در رسانه‌های چاپی کنیا» نتیجه گرفته‌اند که روزنامه‌ها از عناصر واژگانی و القاب خاصی برای چارچوب‌بندی فساد به شیوه‌ای متقاعدکننده استفاده می‌کنند تا تأثیرگذاری بیشتری بر ادراک خوانندگان داشته باشند.

پژوهش انزیکا^۳ و همکاران (۲۰۲۲) با عنوان «رسانه‌ها و فساد فراگیر در نیجریه: بررسی نقش رسانه‌های چاپی در جنگ علیه فساد»، نشان داد که مطبوعات نیجریه با چالش‌هایی مانند محدود کردن آزادی بیان، ارعاب، ترور، و قوانین ضعیف که مانع جنگ علیه فساد می‌شود، روبه‌رو شده‌اند.

پالو و پالومو^۴ (۲۰۲۱) در تحقیق خود با عنوان «نقش رسانه‌های خبری در مبارزه با فساد: مطالعه موردی اسپانیا» بیان کرده‌اند که رسانه‌های اسپانیایی، چارچوبی اساسی، یعنی بحثی معنادار در مورد علل، پیامدها، و راه‌حل‌های فساد، را ترویج نمی‌کنند و بازیگران جامعه مدنی، عملاً در بحث‌های عمومی موردتوجه قرار نمی‌گیرند.

ماگلی و توراتی^۵ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «سوگیری چرخه انتخاباتی در پوشش رسانه‌ای اخبار فساد» با مقایسه رسانه‌های چاپی دو کشور نیوزیلند و ایتالیا نشان داده‌اند که در رسانه‌های نیوزیلند، گفتمان «فساد به عنوان جرم فردی» غالب است؛ در حالی که در رسانه‌های ایتالیا، دیدگاه «فساد سیستمی» غلبه دارد.

هادو^۶ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش «تحلیل محتوای پوشش فساد: تفاوت‌ها و

1. Guebert
2. Khalif
3. Nzeaka
4. Palau & Palomo
5. Moglie & Turati
6. Hajdu

اشتراکات بین ملی» با تحلیل محتوای ۱۲۷۴۲ نمونه مقاله منتشرشده در فرانسه، مجارستان، ایتالیا، لتونی، رومانی، اسلواکی، و بریتانیا در طول سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۳ به این نتیجه رسیده‌اند که کشورهای با محیط «پاک‌تر» (بریتانیا، فرانسه) تمرکز بیشتری بر گزارش پرونده‌های فساد در عرصه بین‌المللی دارند تا در عرصه ملی.

تأمل در پژوهش‌های پیشین، حاکی از این است که پژوهشگران غیرایرانی، نقش عواملی مانند میزان آزادی مطبوعات، تمایلات سیاسی، گرایش‌های حزبی، و وضعیت بازار رسانه‌ها را بر تأثیرگذاری آن‌ها بر فساد و نحوه بازنمایی فساد موردتوجه قرار داده‌اند. همچنین، مشخص شد که کاستی در مطالعات داخلی، به‌ویژه با تمرکز بر بررسی یک رسانه اصلاح‌طلب، محسوس است. با این وصف، مقاله حاضر سعی دارد، این شکاف را با تأمل در نحوه بازنمایی یکی از روزنامه‌های فعال جناح اصلاح‌طلبی اندکی جبران کند. افزون‌براین، انتخاب سال ۱۴۰۰ که در آن قدرت اجرایی در کشور تغییر یافته است، می‌تواند نوآوری برای این پژوهش باشد.

۲. چارچوب نظری پژوهش

با توجه به نقش نظریه در پژوهش‌های کیفی، نظریه بازنمایی^۱ استوارت هال^۲ در تحلیل داده‌های پژوهش، روشنگر و اثرگذار است. افزون‌براین، به‌منظور غنابخشی به تفسیرها، از نظریه‌های «عرصه مدنی» جفری الکساندر^۳ که در آن نقش رسانه‌ها و مناصب اداری را به‌عنوان دو نهاد مهم در تقویت عرصه مدنی بررسی کرده است^۴ و همچنین، مفاهیم «برنامه سخت»^۵ و «ترومای فرهنگی»^۶ این نظریه‌پرداز جامعه‌شناس فرهنگی^۷ استفاده شده است. آمیزش این دو نظریه فرهنگی و جامعه‌شناختی، نگاهی ژرف‌تر را از دو بُعد گفتمان‌سازی روزنامه «اعتماد» و پیامدهای احتمالی این نوع گفتمان‌سازی و دقایق جامعه‌شناختی موضوع (فساد اداری) نمایان می‌کند. نظریه هال، معناسازی رسانه‌ها درباره فساد را تبیین می‌کند، درحالی‌که مفهوم ترومای فرهنگی الکساندر، تأثیر آن را بر هویت جمعی و تقویت عرصه مدنی نشان می‌دهد.

نظریه بازنمایی استوارت هال نیز بر این ایده استوار است که رسانه‌ها، نه تنها واقعیت را بازتاب می‌دهند، بلکه آن را بازنمایی می‌کنند؛ یعنی از طریق انتخاب واژه‌ها، تصاویر، و

1. Representation Theory
2. Stuart Hall
3. The Strong Program
4. Cultural Sociology

ساختارهای گفتمانی، معنا می‌سازند. وی می‌نویسد: «بازنمایی، فرایند ساختن معنا از طریق زبان است» (۱۹۷۷، ۱۵). هال توضیح می‌دهد که بازنمایی‌ها، همیشه با ایدئولوژی‌های ویژه‌ای همراه هستند و به واسطه ایدئولوژی‌ها پشتیبانی می‌شوند (۱۹۹۷، ۱۵). او از مفهوم گفتمان فوکو استفاده می‌کند تا نشان دهد که چگونه بازنمایی‌ها به ساختارهای قدرت و کنترل اجتماعی مرتبط می‌شوند (۱۹۹۷، ۴۴). هال تأکید می‌کند که رسانه‌ها می‌توانند بازنمایی‌های خاصی را تقویت کنند و بازنمایی‌های دیگر را به حاشیه برانند. وی در این باره می‌نویسد: «رسانه‌ها این قدرت را دارند که تعیین کنند که چگونه جهان اطرافمان را ببینیم» (۱۹۹۷، ۸۹). از دیدگاه هال، رسانه، پیام‌هایی را با معانی خاص (رمزگذاری)^۱ تولید می‌کند و مخاطبان، این پیام را با توجه به پیش‌زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی خود رمزگشایی^۲ می‌کنند. ممکن است ممکن است برخی مخاطبان، این پیام را همسو با قصد رسانه، خوانش و رمزگشایی کنند و برخی دیگر (کارشناسان و خبرگان) خوانش مخالفت‌آمیزی از پیام داشته باشند. گروهی دیگری ممکن است خوانش مصالحه‌شده از پیام دارند و با بخش‌هایی از آن موافق و با بخش‌های دیگر، مخالف باشند (اسمیت و راپلی، ۱۳۹۴، ۲۷۷).

هال خود، در کتاب «مراقبت از بحران» (۱۹۷۸) نظریه بازنمایی را به کار می‌برد. وی توضیح می‌دهد که رسانه‌ها چگونه از طریق انتخاب واژگان و تصاویر خاص، پدیده «موج جنایت» را به عنوان یک تهدید اجتماعی بزرگ در دهه ۱۹۷۰ بازنمایی کردند؛ به گونه‌ای که این بازنمایی‌ها به ایجاد یک «وحشت اخلاقی» در جامعه انجامید. هال استدلال می‌کند که بازنمایی رسانه‌ای از موج جنایت، عامدانه با ایدئولوژی‌های نژادی و طبقاتی پیوند داده شد تا گروه‌های خاصی از جامعه، به عنوان تهدید معرفی شوند. او نشان داده است که دولت از وحشت اخلاقی ایجادشده به وسیله این نوع بازنمایی‌ها برای تقویت قوانین سخت‌گیرانه‌تر و افزایش کنترل اجتماعی استفاده کرد (هال، ۱۹۷۸، ۲۱۰).

جفری الکساندر، جامعه‌شناس فرهنگی، با مطرح کردن مفهوم «برنامه سخت» نشان داد که چگونه ساختارهای فرهنگی به ظاهر ناپیدا، می‌توانند به اقدامات و نهادهای خاصی تبدیل شوند و چگونه ساختارهای مربوط به روایت‌ها، آسیب یا امید را در جامعه به وجود می‌آورند. وی به فرهنگ در مقابل اقتصاد و سیاست استقلال می‌دهد (الکساندر، ۲۰۰۳).

1. Encoding

2. Decoding

الکساندر در کتاب «عرصه مدنی» (۲۰۰۶) نقش ساختارهای فرهنگی را در تقویت جامعه مدنی بررسی کرده است. وی اهمیت کارکرد دو دسته نهادهای ارتباطی (افکار عمومی، رسانه‌های جمعی، نظرسنجی، و انجمن‌ها) و تنظیمی (رای‌گیری، احزاب، قانون، و مناصب دولتی) در جامعه مدنی را واکاوی کرده و رسانه‌ها را به دو دسته رسانه‌های ساختگی^۱ (سرگرم‌کننده مانند تلویزیون، فیلم‌ها، و داستان‌های عامه‌پسند) و رسانه‌های واقعی^۲ (رسانه‌های خبری) تقسیم‌بندی می‌کند. او بر این نظر است که رسانه‌های واقعی می‌توانند با انتشار اخبار و تفسیرهای خبری به‌گونه‌ای ساختارمند، گفتمان جامعه مدنی را پیش ببرند یا در جهت گفتمان ضدمدنی وارد عمل شوند. الکساندر اشاره می‌کند که گزارش‌های خبری، گاهی می‌توانند سبب تولید جریان مستحکم درخواست‌های عمومی برای اصلاحات داخلی شوند. تفسیری بودن و استقلال مالی روزنامه‌ها از نهادهای مذهبی، تجاری، و سیاسی، نکته مهم مورد اشاره الکساندر درباره تأثیرگذاری و اقدام آن‌ها در راستای تقویت جامعه مدنی است (الکساندر، ۲۰۰۶، ۸۴-۷۵).

در بین نهادهای تنظیمی، مناصب دولتی یا ادارات، به مثابه یک نهاد، محل تقویت پاکدامنی برای تنظیم جامعه مدنی و حفظ دموکراسی پس از انتخاب دموکراتیک افراد و مقامات است. اما این نهاد تنظیمی، خود متمایل به پنهان‌کاری و عدم شفافیت است و ظرفیت‌های جدی رشوه و فساد و پنهان‌کاری را در خود دارد؛ به‌گونه‌ای که می‌تواند به عرصه ضدمدنی تبدیل شود. الکساندر به چالش‌هایی اشاره می‌کند که ممکن است از هم‌پوشانی نقش‌های اجرایی و ارزش‌های مدنی ناشی شوند. این تضادها به‌ویژه زمانی برجسته می‌شوند که فساد اداری در منصب‌های اجرایی رخ دهد. از این منظر، فساد اداری تنها یک تخطی از قوانین نیست، بلکه تعرض به مرزهای عرصه مدنی نیز به‌شمار می‌آید و در این بین، وظیفه نهادهای ارتباطی و رسانه‌ها، به‌ویژه رسانه‌های واقعی، این است که به مرکزی برای کنترل نظارتی نهاد اداری تبدیل شوند و با فساد اداری و نفع‌گرایی شخصی مقابله کنند. به بیان روشن‌تر، نهاد اداری به نظر الکساندر، تنها یک نظام تقسیم کار برای دستیابی به اهداف عقلانی نیست، بلکه یک نظام اخلاقی است که به دموکراسی خدمت می‌کند و رسانه‌های خبری از این نهاد مهم مراقبت می‌کنند (الکساندر، ۲۰۰۶، ۱۵۰-۱۳۲).

براین اساس و مستند به اندیشه‌های الکساندر و مفهوم «برنامه سخت»، فساد اداری و

1. Fictional

2. Factual

چگونگی بازنمایی آن در رسانه‌های واقعی (در اینجا روزنامه اعتماد)، نه تنها به عنوان یک مشکل ساختاری، بلکه به عنوان یک پدیده فرهنگی — که از طریق گفت‌وگوها و نمادها بازنمایی می‌شود — در نظر گرفته می‌شود. از این منظر، مفهوم ترومای فرهنگی الکساندر نیز اهمیت می‌یابد. ترومای فرهنگی به تجربه‌های جمعی‌ای اشاره دارد که هویت گروه‌ها را تغییر می‌دهند؛ بنابراین، چنانچه فساد اداری به عنوان یک ترومای فرهنگی در جامعه بازنمایی شود، بر هویت اجتماعی و اعتماد عمومی تأثیر می‌گذارد. وی در تعریف ترومای فرهنگی می‌نویسد: «ترومای فرهنگی زمانی رخ می‌دهد که اعضای یک جمع احساس کنند که در معرض یک رویداد وحشتناک قرار گرفته‌اند؛ رویدادی که اثرات پاک‌نشدنی‌ای بر آگاهی جمعی آن‌ها به جا می‌گذارد، خاطراتشان را برای همیشه شکل می‌دهد، و هویت آینده آنان را به گونه‌ای بنیادین و بازگشت‌ناپذیر تغییر می‌دهد» (الکساندر، ۲۰۰۴، ۱). او درباره نقش رسانه‌ها در ساخته شدن ترومای فرهنگی بر این نظر است که: «رسانه‌های جمعی، نقش حیاتی‌ای در ساختن ترومای فرهنگی دارند؛ زیرا، آن‌ها با چارچوب‌بندی رویدادها و شکل‌دهی به حافظه جمعی، بر درک عمومی تأثیر می‌گذارند» (الکساندر، ۲۰۰۴، ۱۵). همچنین، الکساندر، رابطه بین ترومای فرهنگی و هویت جمعی را چنین توضیح می‌دهد: «ترومای فرهنگی، تنها مربوط به خود رویداد نیست، بلکه به فرایند معناسازی اشاره دارد که آن رویداد را به یک روایت مشترک از رنج و تاب‌آوری تبدیل می‌کند» (الکساندر، ۲۰۰۴، ۲۳).

۳. روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل مضمون^۱، از نوع تحلیل شبکه مضامین اتریداسترلینگ استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، دربرگیرنده همه اسنادی است که در قالب مقاله، سرمقاله، مصاحبه، یا گزارش در سال ۱۴۰۰ در روزنامه «اعتماد» با موضوع فساد اداری منتشر شده‌اند. به این ترتیب، طی جست‌وجو در تارنمای این روزنامه با کلیدواژه‌های فساد، فساد اداری، ارتشاء، رانت، و برخی کلیدواژه‌های نزدیک، تعداد ۵۱ سند با عنوان‌های مرتبط با موضوع فساد اداری به دست آمد. پس از مطالعه اسناد یادشده در مرحله دوم، ۲۶ سند (جدول شماره ۱)، با روش هدفمند و با ملاک‌های: متمرکز بودن متن بر مسئله فساد اداری، تحلیلی و تفسیری بودن متن، و همسو بودن نویسنده یا متن با رویکردهای سیاسی روزنامه، انتخاب شد.

1. Thematische Analyse

تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰ انجام شد. پس از آماده‌سازی و مطالعه پیاپی اسناد، عبارت‌های مرتبط با مقوله‌های پژوهش کدگذاری اولیه شدند. در این مرحله، همه عبارت‌های هر سند، مطالعه و ۲۷۰ عبارت مرتبط، کدگذاری و تعداد ۷۳ کد اولیه به‌دست آمد. نمونه‌ای از کدگذاری در جدول شماره (۲) ارائه شده است. در مرحله دوم، از نتیجه دسته‌بندی کدهای اولیه، تعداد ۱۲ «مضمون پایه» و در مرحله بعد، ۴ «مضمون سازمان‌دهنده» آشکار شد. «مضمون فراگیر» این پژوهش، مضمون «فساد اداری» است. در مراحل کدگذاری و کشف مضامین، از ترکیبی از رویکرد استقرایی و قیاسی استفاده شد. به این ترتیب، چهار محور وضعیت فساد، عوامل فساد، پیامدها، و سرانجام، مبارزه با فساد اداری، جست‌وجو در اسناد را هدایت کرد. با این حال روند کدگذاری اولیه، الهام‌بخش بوده است. در رویکرد قیاسی، کدهایی شناسایی می‌شوند که دارای ویژگی‌های مرتبط با پرسش‌ها و علاقه‌مندی‌های خاص پژوهشگر باشند (ویلیگ، ۱۳۹۷، ۱۵۸). مضامین پایه با توجه به محتوای اسناد، استخراج، و در ذیل مضامین چهارگانه، سازماندهی شدند. اعتماد و اعتبار یافته‌ها از طریق کدگذاری مشترک دو کدگذار و مشورت با افراد متخصص حاصل شد. با این حال، تمرکز پژوهش بر یک روزنامه و یک دوره یک‌ساله، تعمیم‌پذیری نتایج را محدود می‌کند.

جدول شماره (۱). مشخصات اسناد مورد مطالعه

ردیف	تاریخ انتشار	تیتر سند	نویسنده	تعداد عبارت‌های کدگذاری شده
۱	۱/۳۹	تقلب مدعیان خدمت به مردم	-	۴
۲	۱/۳۱	مجوز رانت پنهان	-	۹
۳	۲/۱	فساد با رمز محرمانه	محمدجواد حق‌شناس	۳۶
۴	۲/۸	شفافیتی که به کاهش فساد ختم می‌شود	بهاره آروین	۷
۵	۲/۱۱	برداشتی خطا از مبارزه با فساد	عباس عبدی	۱۰
۶	۲/۱۸	چرا هیچ‌کس نمی‌خواهد با فساد مقابله کند؟	علی ولی‌اللهی	۱۷
۷	۳/۷	فاجعه متروپل آبادان، نشانه اوج فساد	حجت‌الاسلام محسن رهامی	۶
۸	۳/۱۰	تأیید وجود فساد در مدارس فوتبال و آکادمی‌ها توسط سرمربی تیم نوجوانان پرسپولیس	علی ولی‌اللهی	۲
۹	۳/۱۱	فاجعه متروپل، فساد و زمینه‌های آن	ابراهیم امینی	۷
۱۰	۴/۲۳	رانت‌خواران و سفته‌بازان روی اقتصاد چنبره زده‌اند	غلامحسین حسن‌ناش و فرشاد مؤمنی	۷
۱۱	۵/۲۴	ناکارآمدی نظام اجرایی زمین و کنترل ساختمان و	-	۲

		فساد سامان‌دهی‌شده		
۱۲	۶/۲۵	اغلب اصول ۱۲ گانه ابلاغی، همان قوانینی است که اجرا نمی‌شوند	حمیده زرآبادی	۱۳
۱۳	۷/۱۲	نوک کوه یخ اختلاس در اقتصاد ایران	ندا جعفری	۲۲
۱۴	۷/۱۷	کلاهی برای وجدان	دکتر علی میرزاحمدی	۱۸
۱۵	۷/۲۴	سه گلوگاه مبارزه با فساد	-	۱۳
۱۶	۸/۵	محرمانه کردن فساد	عباس عبدی	۱۷
۱۷	۸/۵	سکوت مقامات یعنی تأیید وجود فساد	علی ولی‌اللهی	۱۳
۱۸	۸/۵	نگاهی به همه ادعاهای فساد در داوری و بی‌خیالی مسئولان	-	۱۱
۱۹	۸/۱۰	حذف مافیا، قاچاق معکوس رانت‌ها، و امضاهای طلایی ۲۰ ساله	-	۶
۲۰	۸/۱۱	ساده‌ترین راه مبارزه با فساد سیستماتیک؛ از کجا آورده‌ای؟	ابوالفضل نجیب	۱۲
۲۱	۱۰/۳۹	از فساد شدید تا سوددهی پنج‌هزار میلیارد تومانی	-	۳
۲۲	۱۱/۴	رانت و فساد، نتیجه انحصار در بازار خودرو	-	۳
۲۳	۱۱/۲۸	زیر پوست تخلفات شهرداری	دکتر محمدجواد حق‌شناس	۱۷
۲۴	۱۲/۴	بوی فساد به مشام می‌رسد	-	۶
۲۵	۱۲/۱۸	در اعتراض به فقر و تبعیض و فساد	-	۱
۲۶	۱۲/۲۱	فرجام بازیگران فساد در ایران!	کوروش برارپور	۸

جدول شماره (۲). نمونه‌ای از کدگذاری اولیه

کد	عبارت
نقش سازمان‌های مردم‌نهاد	تجربه جهانی، نشان داده که فسادهایی که شکل سیستماتیک به خود می‌گیرند و تبدیل به رویه‌های جاری می‌شوند، جز از طریق نظارت همگانی قابل‌رفع نیستند.
شفاف‌سازی	شفافیت، مدیران را در تصمیم‌گیری‌های متخلفانه و پیگیری منافع شخصی و خصوصی محتاط می‌کند.
عمیق بودن فساد	ریشه‌های این فساد، فراتر از رفتار و عملکرد این و آن شرکت دارو یا وزیر بوده و در جای دیگری است.
سیستماتیک بودن فساد	در چنین شرایطی، بازی فساد در ایران از حالت سیستمی (نظام‌مند) به سیستماتیک (نظام‌یافته-مافیا) جهش یافته و مهار آن را امری نشدنی می‌نمایاند!

۴. یافته‌های پژوهش

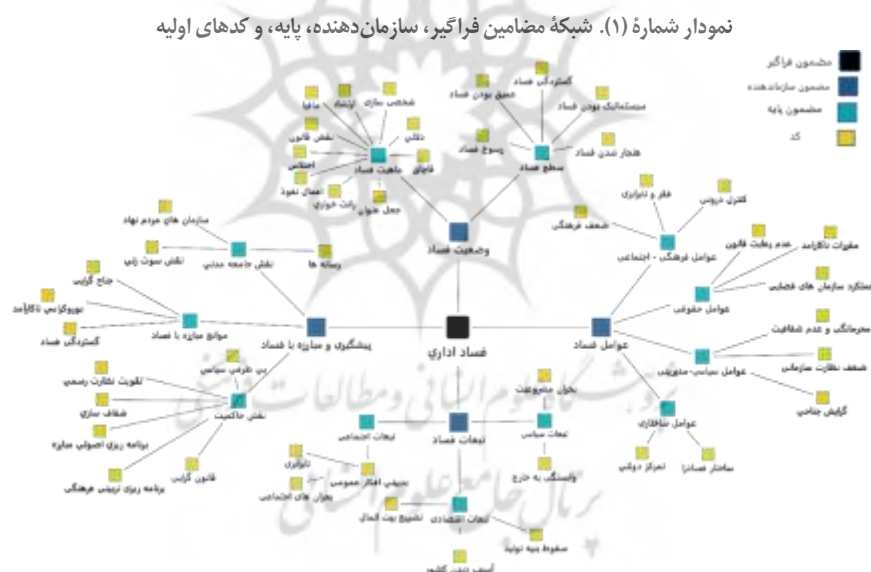
در ادامه، یافته‌های پژوهش در قالب مضمون فراگیر و مضامین سازمان‌دهنده تفسیر شده‌اند.

۴-۱. مضمون فراگیر فساد اداری

حسین العطاس در کتاب «مسئله فساد»، انواع فساد را دارای یک ویژگی مشترک می‌داند:

«ارجحیت منافع خصوصی بر منافع عمومی، شامل نقض هنجارهای وظیفه و رفاه که با اخفا، خیانت، فریب، و نادیده گرفتن سنگدلانه هر نوع پیامد آن برای مردم همراه است» (عطاس، ۱۳۹۵، ۳۲). سازمان شفافیت بین‌المللی^۱ (۲۰۲۴) نیز در تعریف مختصری می‌نویسد: «ما فساد را سوءاستفاده از قدرت واگذار شده، برای منافع شخصی تعریف می‌کنیم».

براین اساس می‌توان گفت، فساد اداری، هرگونه سوءاستفاده از امکانات و ظرفیت‌های نظام اداری کشور به مثابه یک نهاد رسمی و قانونی توسط کارکنان و مدیران برای بهره‌گیری شخصی، خانوادگی، و حزبی است. فساد اداری که مضمون فراگیر در شبکه مضامین این نوشتار پژوهشی است، خود، دارای مضامین سازمان‌دهنده: (۱) وضعیت فساد اداری؛ (۲) عوامل فساد اداری؛ (۳) پیامدهای فساد اداری؛ و (۴) پیشگیری و مبارزه با فساد است. هریک از این مضامین سازمان‌دهنده نیز دربردارنده تعدادی مضامین پایه است که از کدهای اولیه استخراج شده‌اند. نمودار شماره (۱) شبکه مضامین مرتبط با این مضمون فراگیر را نمایش می‌دهد.

۲-۴. مضمون وضعیت فساد اداری

براساس گزارش «شاخص ادراک فساد^۲» منتشر شده توسط «سازمان بین‌المللی شفافیت» در

1. Transparency International
2. Corruptions Perception Index

سال ۲۰۲۴، ایران با کسب امتیاز ۲۳ از ۱۰۰، در میان ۱۸۰ کشور جهان در رتبه ۱۵۱ قرار گرفته است (سازمان بین‌المللی شفافیت، ۲۰۲۴). رفیع‌پور نیز در پیمایشی در جامعه آماری تهران دریافته است که ۷۹ درصد پاسخ‌گویان تصور می‌کنند، فساد مالی در همه سطوح حاکمیت وجود دارد و تنها یک درصد تصور می‌کنند که فساد وجود ندارد (رفیع‌پور، ۱۳۹۸، ۵۳). این آمارها، نگرانی افکار عمومی را از فساد اداری نشان می‌دهند.

مضمون سازمان‌دهنده «وضعیت فساد اداری» که نحوه بر ساخت میزان و انواع فساد اداری را در روزنامه «اعتماد» نشان می‌دهد، از دو مضمون پایه «سطح فساد اداری» و «ماهیت فساد اداری» تشکیل شده است.

«سطح فساد» مضمونی است که میزان گستردگی فساد اداری در نظام اداری ایران را توصیف و تشریح می‌کند. روزنامه «اعتماد» سطح فساد را در ۱۶ سند با واژه‌هایی مانند فساد گسترده، فساد ساختاری، رسوخ فساد در همه‌جا، سیستماتیک شدن فساد، هنجار شدن فساد، و عمیق بودن فساد توضیح داده است. در مقاله ۲۱ اسفند، برای توصیف وضعیت فساد در ایران از اصطلاح «ابرچالش» استفاده شده است: «اتفاقی که در رابطه با ابرچالش فساد در نظام حکمرانی ایران رخ داده، بی‌شباهت با استعاره موش‌های خون‌آشام نیست!». همچنین، در گزارش ۱ اردیبهشت آمده است: «این فساد، مثل یک ریشه در حوزه سیاسی کشور توانمند است، قدرت دارد، و متأسفانه به سهولت تبدیل به یک فساد ساختاری شده است که من در نطقم از آن به عنوان «فساد سیستماتیک» یاد کردم». در گزارش ۱۱ آبان نیز اعلام می‌کند: «به گزارش مقامات قضایی، روزانه شاهد دستگیری‌های متعدد مسئولان و مدیران در سطوح بالای دولتی و استانی هستیم».

روزنامه «اعتماد» با انتخاب این واژه‌ها، (همسو با نظریه بازنمایی هال) وضعیت فساد را به مثابه یک مسئله ساختاری گسترده و ابرچالش در نظام اداری کنونی ایران معنا سازی کرده است و نه یک امر موقتی و مربوط به افراد خاص. به بیان روشن‌تر، گفتمان غالب روزنامه، فساد به معنای یک مشکل ساختاری است. بر پایه رویکرد الکساندر، این نوع بازنمایی، ساختن یک ترومای فرهنگی به شمار می‌آید که می‌تواند به هویت ملی و جمعی آسیب برساند. از جنبه ایدئولوژیک و با در نظر گرفتن دیدگاه‌های انتقادی جناح اصلاح طلب و برابر آرای هال، این شیوه بازنمایی، متناسب با ایدئولوژی اصلاح طلبانه و انتقادی است. افزون‌براین، فساد گسترده مورد تأکید روزنامه، چنین معنایی را می‌سازد که عرصه مدنی مورد نظر الکساندر، مورد تعرض و تهدید، مناصب اداری ایران قرار گرفته است. توصیف این روزنامه از فساد، با شاخص ادراک از

فساد در ایران و یافته‌های پیمایش پیشتر گفته شده، تا حدود زیادی همسویی دارد. «ماهیت فساد اداری»، دربردارنده کدهای اولیه و عبارتهایی است که شرحی از انواع فساد اداری را در نظام اداری کشور به تصویر می‌کشد. سازمان بین‌المللی شفافیت، فساد در حوزه عمومی را رصد کرده و مصادیق آن را در مواردی چون رشوه دادن، انحراف و جوه عمومی، سوءاستفاده از منصب دولتی برای منافع شخصی و عدم برخورد قضایی، انتصاب‌های خودسرانه در خدمات دولتی، نبود شفافیت مالی در حوزه دولت، وجود تشریفات اداری بیش از حد در بخش دولتی که ممکن است فرصت‌های فساد را افزایش دهد، تسلط و نفوذ گروه‌های ذی‌نفع محدود بر تصمیم‌ها و سیاست‌های دولت (تسخیر دولت)، عدم افشای تضاد منافع احتمالی مقامات دولتی، و نبود قوانین حمایت‌کننده از افشاگران فساد برشمرده است (سازمان بین‌المللی شفافیت، ۲۰۲۴).

بررسی اسناد نشان داد که مواردی مانند مافیاء اعمال نفوذ، اختلاس، ارتشاء، رابطه‌گرایی، قاچاق، نقض قانون، انتصاب‌های غیرقانونی، شخصی‌سازی امور اداری، و مواردی از این دست به‌عنوان جنبه‌های عینی فساد، موردتوجه روزنامه «اعتماد» در سال ۱۴۰۰ بوده‌اند. ماهیت و مصادیق فساد در بیش از ۴۶ درصد اسناد مورد مطالعه کدگذاری شده است. در بین کدهای این بخش، «ارتشاء» یکی از پرتکرارترین موارد بوده است که در ۴ سند، کدگذاری شده است. این روزنامه در گزارش ۳۱ فروردین می‌نویسد: «اینکه سازه‌های ویرانه تأمین کالاهای استراتژیک و اساسی در ایران، چه زمان در مقابل زلزله‌های مهیب و خانمان‌برانداز رشوه و رانت، مقاوم خواهد شد، هیچ معلوم نیست». در گزارش دیگری در ۲۳ تیر چنین نوشته شده است: «آنچه درباره اش کمتر صحبت شده، خسارت‌ها و فاجعه‌آمیزی خطاهای مشکوک است؛ یعنی مسئله، منافع مافیاهاست». همچنین، در گزارش ۱۲ مهر آمده است: «در این میان، روز گذشته سردار محمدرضا مقیمی، رئیس پلیس امنیت اقتصادی، از افزایش شدید اختلاس و رشوه در شش ماهه نخست امسال خبر داده است».

این روزنامه در گزارش پنجم آبان ۱۴۰۰، که دولت جدید (دولت سیزدهم) دست به تغییر مدیران دولت زده است، انتصابات را به‌مثابه نوعی فساد معنا سازی کرده و نوشته است: «انتصاب‌های فامیلی و قومی و به‌شکل جدیدتر آن هم دانشگاهی و رفاقتی، معنای بسیار روشنی دارد که نشان‌دهنده سقوط نظام بوروکراتیک کشور در ورطه خانوادگی و رفاقتی است». برشمردن انواع متنوع فساد در این روزنامه ممکن است معانی گوناگونی را به جامعه

مخاطب القا کند. استفاده پیاپی از واژه «ارتشاء» می‌تواند تصویر مشخص و قابل فهمی از یک نوع خاص از فساد اداری (رشوه) ارائه دهد و به نام‌گذاری و برجسته‌سازی آن در گفتمان عمومی کمک کند. با این حال، این تمرکز ممکن است به گونه‌ای ناخواسته، سایر شکل‌های مهم و پیچیده‌تر فساد اداری را به حاشیه براند و مانع درک جامع علل و ابعاد این پدیده شود. از منظر الکساندر، تمرکز بر ارتشاء می‌تواند به تعریف یک «شر» مشخص در عرصه مدنی کمک کند، اما ممکن است از درک کامل ابعاد ساختاری و عمیق‌تر «ترومای فرهنگی» ناشی از فساد اداری جلوگیری کند. در حالی که اختلاس، ارتشاء، و رابطه‌گرایی، کدگذاری فساد اداری به مثابه فساد در سطح خرد است؛ برجسته‌سازی مافیا و قاچاق در روزنامه «اعتماد»، جنبه‌های متفاوتی دارد؛ از یک سو، تصویری از یک نیروی سازمان‌یافته، قدرتمند، و پنهان (مافیا) ایجاد می‌کند که فراتر از افراد خاطی عمل کرده و ساختارهای اداری را آلوده می‌کند. تأکید بر قدرت و نفوذ مافیا و قاچاقچیان — که معمولاً به گونه‌ای سازمان‌یافته و گروهی فساد می‌کنند — می‌تواند حس بی‌قدرتی در برابر این نیروی عظیم و سازمان‌یافته را در مخاطبان ایجاد کند. آن‌ها ممکن است احساس کنند که افراد عادی، مدیران، و حتی نهادهای قانونی، قادر به مقابله با چنین قدرت سازمان‌یافته‌ای نیستند و خود را قربانی بی‌اختیار این وضعیت ببینند. از سوی دیگر، واژه‌های مافیا و قاچاقچی می‌تواند پیچیدگی‌های چندلایه فساد اداری را به یک عامل خارجی و بدخواه فروکاهد و با این ساده‌سازی، درک عمومی از علل ریشه‌ای و ساختاری فساد اداری را محدود کند.

۳-۴. مضمون عوامل فساد اداری

محمدی (۱۴۰۰) به مواردی مانند فقدان شفافیت، پایین بودن هزینه فساد، وجود ابهام و تعارض در قوانین، ضعف نظام قضایی، ضعف نظارت، افزایش نابرابری، هنجاری شدن فساد، فقدان احزاب سیاسی و اقتصاد دولتی، به عنوان عوامل علی فساد اشاره کرده است. وی همچنین، عوامل تاریخی، فرهنگی، وجود انحصار و فقدان رقابت، تغییر ارزش‌ها، مادی‌گرایی، وابستگی اقتصاد به نفت، و تداخل سیاست و اقتصاد را از جمله عوامل مداخله‌گر در افزایش فساد در ایران می‌داند.

مضمون «عوامل فساد اداری» از چهار مضمون پایه عوامل سیاسی-مدیریتی، عوامل حقوقی، عوامل فرهنگی-اجتماعی، و عوامل ساختاری تشکیل شده است. مضمون عوامل فساد اداری در ۲۱ سند مورد مطالعه (۸۰ درصد اسناد) کدگذاری شده است که نشان از فراگیری این مضمون در اسناد روزنامه «اعتماد» دارد.

مضمون «عوامل سیاسی-مدیریتی» در برگرفته مواردی است که در دایره عوامل سیاسی و مدیریتی بیان شده‌اند. از جمله عبارت‌های پرتکرار در این مضمون، «ضعف نظارت سازمانی» و «محرمانگی و نبود شفافیت» است؛ به عنوان نمونه، این روزنامه در گزارش منتشرشده در تاریخ ۱۸ اردیبهشت در حوزه فوتبال، مسئله ضعف نظارت و بی‌تفاوتی مدیران مسئول را برجسته کرده است: «شما هر کاری دلتان بخواهد، می‌توانید انجام دهید؛ یا «هرکس دستش می‌رسد، می‌تواند چیزی از این فوتبال بکند و ببرد و کسی هم از او بازخواست نمی‌کند»؟ در مورد فقدان شفافیت نیز در گزارش ۵ آبان آمده است: «درحقیقت، این سوءاستفاده از اختیار محرمانگی، بدتر از اصل پارتی‌بازی و سوءاستفاده کردن از جایگاه قدرت برای استخدام افراد فامیل است». این گونه عبارت‌ها، کژکارکردی نهاد اداری را در حفظ نفع عمومی معناسازی می‌کند و یادآور نگرانی الکساندر از تهدیدهای این نهاد برای عرصه مدنی است.

کدهای «گرایش جناحی» برخورد با فساد، «فقدان رسانه‌های آزاد»، و «فقدان نهادهای دموکراتیک» نیز از عوامل سیاسی و مدیریتی‌ای به‌شمار می‌آیند که روزنامه «اعتماد» آن‌ها را برجسته کرده و ضعف‌های نظام حکمرانی را در نهادسازی و فرهنگ دموکراتیک نشان داده است. از دیدگاه هال، این نوع گفتمان‌سازی، متناسب فضای ایدئولوژیک اصلاح‌طلبانه است. مضمون پایه «عوامل حقوقی فساد» دربردارنده کدها و عبارت‌هایی است که عملکرد نظام قضایی و حقوقی کشور و محتوا یا نحوه اجرا یا اجرا نشدن قوانین موضوعه کشور را در

حوزه فساد اداری، مؤثر و دخیل می‌داند. در ۵ سند به این عامل اشاره شده است. این مضمون دارای سه کد «عدم رعایت قانون»، «مقررات ناکارآمد»، و «عملکرد سازمان‌های قضایی» است.

در مقاله منتشرشده در یازدهم اردیبهشت، قوه قضائیه، فصل الخطاب پدیده فساد اداری معرفی شده است. «عامل مهم بعدی، نهاد نظارتی رسمی برآمده از دل حاکمیت قانون است. اگر رسانه‌ها نقش نظارتی غیررسمی را عهده‌دار هستند، نظام قضایی مستقل، در مقام نهاد نظارتی رسمی است و فصل الخطاب است». این روزنامه در مقاله ۲۱ اسفند، به وضعیت فساد در ایران پرداخته و می‌نویسد: «در چنین شرایطی، دستگاه‌های نظارتی ایران، به جای آنکه براساس مأموریت ذاتی‌شان با چنین اقدامات مجرمانه و تبهکارانه‌ای مقابله کنند، در دام این بازی خطرناک و نافرجام گرفتار آمده و به یک همبازی قهار با آن‌ها تبدیل شده‌اند». به نظر می‌رسد، روزنامه اصلاح طلب «اعتماد» در این نوع عبارت‌ها، متناسب با گفتمان رایج اصلاح طلبی، ضعف رکن مهم دموکراسی و عرصه مدنی، یعنی نظام قضایی کارآمد را معناسازی کرده است.

مضمون پایه «عوامل ساختاری» به مؤلفه‌های ساختاری و تاریخی کلان کشور اشاره دارد. شیوه‌ها و سازوکارهایی که فراتر از مضامین مربوط به عملکرد مدیران اجرایی یا سیاست‌های محدود دولت‌ها است و بیشتر، بیماری‌ها و ضعف‌های کهنه و ساختاری کشور را در مسئله فساد مقصر می‌داند. یکی از مقوله‌هایی که در اسناد، بیشتر به آن توجه شده است، مسئله تمرکز امور در دستگاه‌های دولتی است. در گزارش ۱۱ اردیبهشت آمده است: «اولین و مهم‌ترین عامل فساد، ختم شدن همه راه‌ها به روم یا همان دولت است».

بی‌تردید در کنار عوامل کنترل بیرونی‌ای همچون نظارت‌های سازمانی و عملکرد نظام قضایی، کنترل درونی متأثر از نحوه اجتماعی شدن افراد و نظام فرهنگی تبیین‌شده در نهادهای فرهنگی - آموزشی، نقش مهمی در وضعیت فساد اداری دارد. مضمون «عوامل فرهنگی-اجتماعی» به این دسته از مفاهیم در مسئله فساد اداری اشاره دارد. باوجود اهمیت این مضمون، روزنامه «اعتماد» در سال ۱۴۰۰، تنها در ۲ سند به این موضوع پرداخته است. مهم‌ترین کد در این دو سند، کنترل درونی است که در سند ۱۷ مهر این روزنامه مطرح شده است: «جرم و تخلف، نتیجه فرایند اجتماعی فریب وجدان است». یا: «در دادگاه رسیدگی به اتهام‌های طبری، معاون پیشین قوه قضائیه، نیز او با لحنی طلبکارانه، جرایم مالی انجام‌یافته را بسیار عادی و پیش‌پاافتاده تلقی نمود. این نمونه‌ها و صدها نمونه دیگر نشان می‌دهد، نظام کنترل اجتماعی ما

با پدیده «خنثی شدن وجدان درد» دست‌وپنجه نرم می‌کند». ضعف روزنامه در نشان دادن این وجه از عوامل فساد، مشهود است.

نمودار شماره (۳). مضامین پایه و کدهای عوامل فساد اداری

پرداختن روزنامه «اعتماد» به عوامل ساختاری، سیاسی-مدیریتی، و حقوقی، معانی عمیق‌تری از فساد را به مخاطب منتقل می‌کند. این مضامین نشان می‌دهند که فساد، از نظر روزنامه «اعتماد»، پدیده‌ای چندوجهی است که ریشه در ساختارها و فرایندها دارد و تنها به تخلفات فردی محدود نمی‌شود. برپایه نظریه هال، این امر به رمزگذاری عوامل ساختاری فساد و ایجاد درک پیچیده‌تری از آن می‌انجامد. از منظر الکساندر، این مضامین، نقض ارزش‌های عرصه مدنی را نشان می‌دهند، احساس بی‌اعتمادی را تشدید می‌کنند، و ضرورت اصلاح ساختارها و مطالبه شفافیت و نظارت بیشتر را برجسته می‌سازند. سرانجام، این نوع بازنمایی می‌تواند به شکل‌گیری یک گفتمان آگاهانه‌تر و مؤثرتر درباره علل و راه‌های مقابله با فساد کمک کند. الکساندر این نگرانی را گوشزد کرده است که نقطه ضعف مناصب اداری در نقض عرصه مدنی، تمایل به پنهان‌کاری، و عدم شفافیت این نهاد است. نحوه بازنمایی روزنامه «اعتماد» از علل فساد اداری این معنا را منتقل می‌کند که نهاد اداری در ایران در جهت خلاف همبستگی و تقویت عرصه مدنی موردنظر الکساندر حرکت می‌کند. اما این روزنامه با کم‌توجهی به ریشه‌های فرهنگی فساد از مفهوم «برنامه سخت» موردنظر الکساندر غافل شده است.

۴-۴. مضمون پیامدهای فساد

فساد اداری و همچنین ادراک فساد، پیامدهای خطرناکی را در سطح خرد و کلان به همراه دارد. احساس اجحاف و بی‌عدالتی، تضعیف سرمایه و پیوندهای اجتماعی، کاهش مقبولیت نظام سیاسی و اداری، قانون‌گریزی و پیروی نکردن از فرمان‌های دولتی، احساس ناکارآمدی نهادهای حکمرانی به منزله نهاد حافظ منافع عمومی، و ضعف اعتماد عمومی و اعتماد نهادی را می‌توان از پیامدهای ادراک فساد اداری گسترده دانست. سیمپسون^۱ (۲۰۲۲) در مورد پیامدهای اجتماعی فساد بر این نظر است که: «فساد، اغلب هزینه انجام تجارت را افزایش می‌دهد؛ بنابراین، بسیاری از افرادی که نمی‌خواهند در رشوه‌خواری شرکت کنند، از کشور مبدأ، یعنی کشور فاسد خود، رانده می‌شوند و به کشوری که در آن حقوق مالکیت و حاکمیت قانون به خوبی تثبیت شده است، کشیده می‌شوند». اگر من^۲ پیامدهای اقتصادی فساد را مواردی مانند کاهش سرمایه‌گذاری خارجی، ترغیب بخش رسمی به نقض قوانین مالیات‌ها، و کاهش کارآمدی سیاست‌های صنعتی برمی‌شمارد و نتیجه می‌گیرد که «اگر سطوح فساد در یک کشور بالا باشد، آن کشور در مجموع، فقیرتر است» (اکرمن، ۱۴۰۰، ۲۹۴). روتشتاین (۱۴۰۰) نیز سعی کرده است تأثیر فساد اداری را بر کاهش سلامت و بهداشت شهروندان نشان دهد.

مضمون سازمان‌دهنده «پیامدهای فساد اداری» عبارت‌ها و کدهایی است که پیامدهای فساد اداری را در ابعاد گوناگون در جامعه ایران بیان می‌کنند. این مضمون، در بردارنده سه مضمون پایه پیامدهای اجتماعی (با بیشترین فراوانی عبارت‌های کدگذاری شده)، پیامدهای اقتصادی، و در مرتبه سوم به لحاظ فراوانی، پیامدهای سیاسی است. روزنامه «اعتماد»، در بعد اجتماعی، مواردی مانند نابرابری، ناپایداری عرصه‌های زیست اجتماعی، بدبینی افکار عمومی، و بحران‌های اجتماعی را تصویرسازی کرده است. در گزارش ۲۳ تیر در این باره آمده است: «مناسبات رانتی، همه انواع نابرابری‌های ناموجه را افزایش می‌دهد». بعد پیامدهای اقتصادی فساد اداری در این روزنامه، نمایش برجسته‌ای نداشته است. مؤلفه‌های سقوط بنیه تولیدی کشور، هدررفت بیت‌المال، و آسیب دیدن مردم، به گونه‌ای گذرا مطرح شده است. در بعد «پیامدهای سیاسی» فساد اداری، به مواردی مانند بحران مشروعیت

1. Simpson
2. Susan Rose Ackerman

(گزارش ۲۳ تیر) اشاره گذرایی شده است.

همان‌گونه که گفته شد، بحث اساسی و مهم پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، و فرهنگی فساد اداری، بازتاب ضعیفی در این روزنامه (در سال ۱۴۰۰) داشته است؛ درحالی‌که هشدارها و ارائه تصویر دقیق‌تر و برجسته‌تری از این مضمون، می‌تواند در هوشیاری و افزایش آگاهی مخاطبان روزنامه و مدیران اجرایی، راهگشا باشد.

تصویرسازی روزنامه «اعتماد» از پیامدهای فساد اداری در قالب نابرابری، ناپایداری، بدبینی، و بحران‌های اجتماعی، از دیدگاه هال، پیامدهای گسترده و ملموس فساد را رمزگذاری کرده و بر ارتباط آن با مسائل روزمره مردم تأکید می‌کند. این امر می‌تواند سبب درک عمیق‌تر و بسیج اجتماعی برای مقابله با فساد شود. از دیدگاه الکساندر، این تصویرسازی، نشان‌دهنده آسیب‌رسانی عمیق فساد به ارزش‌های بنیادین عرصه مدنی و ایجاد یک «ترومای فرهنگی» در جامعه است که برطرف کردن آن، نیازمند ترمیم و بازسازی اعتماد عمومی است. هردو دیدگاه، بر اهمیت آگاهی‌بخشی و ایجاد گفت‌وگو انتقادی در مورد فساد و پیامدهای مخرب آن تأکید دارند.

۴-۵. مضمون پیشگیری و مبارزه با فساد اداری

اکرم، ایجاد یک فرایند معتبر خصوصی‌سازی، وجود نهادهای مستقل ضدفساد، باز بودن و پاسخ‌گو بودن قدرت، وجود اطلاعات و حسابرسی، وجود رسانه‌های مستقل و افکار عمومی،

وجود نهادهای خصوصی و سازمان‌های غیرانتفاعی به‌عنوان نهادهای تحول، و وجود راه‌هایی برای شکایت فردی را به‌عنوان راهبردها و راهکارهای کاهش و کنترل فساد اداری مطرح می‌کند (اکرم‌ن، ۱۴۰۰، ۳۳۵-۳۰۲).

مضمون پیشگیری از فساد اداری در ۱۶ سند (۶۱/۵ درصد اسناد) کدگذاری شده است. این مضمون، دارای سه مضمون پایه نقش حاکمیت، نقش جامعه مدنی، و موانع مبارزه با فساد است. روزنامه «اعتماد» بیشتر بر «نقش حاکمیت»، سیاست‌گذاری‌ها، و فضای سیاسی^۲ تأکید کرده است. یکی از کدهای پربسامد در این مضمون، «شفاف‌سازی» در فضای اداری کشور است. در سند هشتم اردیبهشت در این باره آمده است: «شفافیت، به‌معنای افشای تخلفات نیست؛ بلکه از طریق احتیاط و ترسی که در مدیران متخلف ایجاد می‌کند، به پیشگیری از فساد منجر می‌شود». این روزنامه در گزارش ۵ آبان نیز این مضمون را تعقیب کرده است: «اولین و مهم‌ترین کار، بی‌اعتبار کردن اصل محرمانگی در امور مربوط به حقوق مردم است».

مضامین «تقویت نظارت رسمی»، «برنامه‌ریزی اصولی» و پرهیز از نگاه و اقدام سطحی، «قانون‌گرایی»، «بی‌طرفی سیاسی» و پرهیز از برخوردهای جناحی، و «به‌کارگیری مدیران سالم» از جمله انتظارات دیگر روزنامه اصلاح‌طلب «اعتماد» از حاکمیت و نظام حکمرانی برای مقابله با فساد است. سند ۲۱ اسفند، با نگاهی انتقادی درباره سطحی‌نگری بحث کرده است: «مجموعه اقدامات گذرای اشاره‌شده، نه‌تنها پایان بازی فساد در ایران را رقم نمی‌زند، بلکه عوارض جانبی "Side Effects" را نیز در پی خواهد داشت».

مضمون پایه دیگر با عنوان «نقش جامعه مدنی» کدگذاری شده است. بیشترین فراوانی عبارت‌های کدگذاری‌شده مربوط به نقش رسانه‌ها است. در سند ۵ آبان، سه عبارت در این مورد کدگذاری شده است: «یکی از وظایف رسانه‌ها، مچ‌گیری از مدیرانی است که از موقعیت اداری خود سوءاستفاده شخصی می‌کنند». نقش سازمان‌های مردم‌نهاد نیز در سه عبارت و دو سند ۸ و ۲۵ اردیبهشت مورد تأکید بوده است. «تجربه جهانی نشان داده فسادهایی که شکل سیستماتیک به خود می‌گیرند و تبدیل به رویه‌های جاری می‌شوند، جز از طریق نظارت همگانی قابل رفع نیستند».

«موانع مبارزه با فساد اداری»، یعنی دسته‌ای از چالش‌ها و مشکلات که مبارزه با فساد اداری را با موانع روبه‌رو می‌کنند. گستردگی فساد اداری یکی از موانع است؛ هرچه فساد اداری

1. Politiecs

2. Polity

گسترده‌تر باشد، مبارزه با آن نیز پرچالش‌تر خواهد بود. سند ۵ آبان، دو عبارت در این باره دارد: «شاید چون فساد همه‌جا رسوخ کرده، برخورد نمی‌کنند» و «شاید دلیلش این است که آن‌قدر فضای مملکت مسموم است و فساد در جاهای مختلف وجود دارد که نمی‌توانند برخورد کنند».

نمودار شماره (۵). مضامین و کدهای پیشگیری و مبارزه با فساد اداری

در این مضامین، نگاه نسبتاً عمیق و ساختاری روزنامه «اعتماد» به درمان بیماری فساد مشهود است. راهکارهای مورد تأکید این روزنامه، از نگاه‌های سطحی و جناحی فراتر رفته و برخی ریشه‌های فساد را نشانه گرفته است. این نوع بازنمایی می‌تواند نگرش‌ها در مورد راه‌حل‌های مقابله با فساد را تغییر دهد و توجه را از تمرکز صرف بر مجازات افراد خاطی، به اهمیت ایجاد نظام‌های پیشگیرانه معطوف کند. به بیان روشن‌تر، این نوع بازنمایی می‌تواند گفتمانی را شکل دهد که نهاد قدرت را بازخواست کرده و فساد را از یک لغزش فردی به مسئله‌ای ساختاری و جدی‌تر ارتقا دهد و جهت مطالبات عمومی را به سمت کانون قدرت برگرداند. افزون‌براین، ضعف این نوع بازنمایی در توجه به وضعیت فرهنگی مورد نظر کنشگران - که از دیدگاه الکساندر برای تقویت عرصه مدنی اهمیت فراوانی دارد - ملموس است. اسناد و عبارت‌هایی که به حوزه‌های تربیتی و مسئولیت نهادهای آموزشی در تربیت کنشگرانی با قابلیت‌های ارزش‌های مدنی پرداخته‌اند، بسیار انگشت‌شمار و ناچیزند.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که روزنامه اصلاح‌طلب «اعتماد» در سال ۱۴۰۰، «وضعیت فساد اداری» را به مثابه یک «ابرچالش» ساختاری و گسترده در نظام اداری ایران

بازنمایی کرده است. این روزنامه با تأکید بر عمیق و سیستماتیک بودن فساد، تصویر نگران‌کننده‌ای از این پدیده ارائه داده است که با آمار بالای ادراک فساد در جامعه ایران (رفیع‌پور، ۱۳۹۸؛ سازمان بین‌المللی شفافیت، ۲۰۲۴) همخوانی دارد. این یافته با نتایج پژوهش موحدمجد و همکاران (۱۴۰۰) که نشان داده‌اند روزنامه‌های اصلاح‌طلب و اصول‌گرا فساد را به‌گونه‌ای غیرساختاری و با اهداف سیاسی بازنمایی می‌کنند، ناهمسو است. همچنین، این یافته با نتایج پژوهش نصراللهی کاسمان و غدیری اسکندری (۱۳۹۹) که نشان داد، رسانه‌های رسمی (شبکه‌های تلویزیونی) با اولویت پایین دادن به پوشش فساد، احتمالاً در پی رمزگشایی مسلط و عادی‌سازی آن هستند، مغایرت دارد. مقایسه نتایج این دو پژوهش حاکی از تفاوت در رویکرد رسانه‌های گوناگون در ایران به مسئله فساد اداری است.

انتخاب واژگانی مانند «ابرچالش» و تأکید بر ساختاری بودن فساد اداری، نشان‌دهنده تلاش روزنامه برای رمزگذاری این پدیده به‌عنوان یک بحران اساسی دارد. این نوع معناسازی، همسو با چارچوب نظری استوارت هال، با ایدئولوژی جناح اصلاح‌طلبی در ایران به‌مثابه یک تفکر سیاسی منتقد قدرت، هماهنگی دارد. با وام‌گیری از نظریه عرصه مدنی جفری الکساندر، می‌توان استدلال کرد که بازنمایی فساد اداری به‌این‌شکل در روزنامه اعتماد، نشان‌دهنده درک این پدیده به‌عنوان تعرض و تهدیدی برای عرصه مدنی است. به بیان روشن‌تر، «منصب اداری» نه تنها عامل همبستگی، عدالت، و برابری نیست، بلکه به ارزش‌های متضاد با آن تبدیل شده است. گفتمان‌سازی به‌این‌شکل، اثرات مثبت و منفی‌ای را در پی خواهد داشت و درحالی‌که می‌تواند اعتماد عمومی را مخدوش و تضعیف کند (به‌ویژه در شرایطی که برنامه‌ها و اقدامات مبارزه با فساد اداری برجسته‌سازی نمی‌شود)، هم‌زمان ممکن است مبارزه با فساد اداری را به یک خواست عمومی تبدیل و در راستای تقویت عرصه مدنی عمل کند. از دیدگاه الکساندر این نوع معناسازی فساد اداری می‌تواند بالقوه، «ترومای فرهنگی» ایجاد کند که بر هویت جمعی و احساسات عمومی مخاطبان تأثیر منفی می‌گذارد.

در مورد علل و عوامل فساد اداری، چارچوب‌سازی روزنامه «اعتماد»، مبتنی بر عوامل ساختاری است. این روزنامه، علل فساد را در قالب عناصر و شیوه‌های حکمرانی (عدم شفافیت و محرمانگی) و عوامل ساختاری (مشکلات ساختاری اقتصاد ایران و کاستی‌های نظام حقوقی) گفتمان‌سازی کرده است. مقایسه با پژوهش ماگلی و توراتی (۲۰۱۹) که غلبه گفتمان «فساد به‌عنوان جرم فردی» را در برخی رسانه‌ها نشان می‌دهد، برجستگی رویکرد

ساختاری روزنامه «اعتماد» را بیشتر نمایان می‌کند. تأکید بر ضعف نظارت سازمانی، فقدان شفافیت، ناکارآمدی نظام قضایی، و تمرکز قدرت در نهادهای دولتی به مثابه عوامل اصلی فساد، همگی دلالت بر کژکارکردی نهادهای تنظیمی در حفظ منافع عمومی و تضعیف اعتماد شهروندان به این نهادها دارد. این نوع معناسازی، گرچه قدرت را نشانه می‌گیرد، ولی کم‌توجهی به عوامل فرهنگی-اجتماعی، قابلیت «برنامه سخت» الکساندر در تداوم فساد را نادیده می‌گیرد. کاستی توجه روزنامه به عوامل فرهنگی، زمینه‌های تاریخی، و «خانواده‌گرایی» شاید یکی از نقاط ضعف این نوع بازنمایی باشد.

در مضمون پیامدهای فساد اداری، روزنامه «اعتماد» به گونه‌ای گذرا و نه گسترده، بر پیامدهای اجتماعی‌ای مانند افزایش نابرابری و بدبینی عمومی تمرکز کرده است. این نوع بازنمایی، بر پایه نظریه هال، می‌تواند به ایجاد وحشت اخلاقی در جامعه بینجامد و بر هویت جمعی و اعتماد اجتماعی تأثیر بگذارد. تأکید بر این پیامدها، در راستای مفهوم ترومای فرهنگی الکساندر، نشان می‌دهد که فساد اداری، نه تنها یک تخلف قانونی، بلکه یک تجربه جمعی آسیب‌زا است که انسجام اجتماعی را تهدید می‌کند. در مقابل، پژوهش‌های پیشین (سیمپسون، ۲۰۲۲؛ اکرم، ۱۴۰۰) به پیامدهای اقتصادی فساد نیز به گونه‌ای برجسته توجه داشته‌اند. با این حال، یکی از نقاط ضعف روزنامه «اعتماد»، کم‌توجهی به پیامدهای فساد اداری در جامعه است؛ در حالی که فساد اداری به گونه‌ای گسترده سبب کاهش سرمایه اجتماعی نظام سیاسی و اعتماد نهادی می‌شود و از طریق ترومای فرهنگی، بر روح جمعی، تأثیرگذار بوده و بر هویت جامعه اثر منفی دارد؛ مطالب منتشرشده در این باره، چه از بعد کمی و چه از بعد محتوایی، حق مطلب را ادا نمی‌کنند. برجسته‌سازی پیامدهای منفی فساد اداری، به ویژه برای خاطره جمعی، مطالبه عمومی برای مبارزه با فساد اداری را افزایش می‌دهد و به کاهش مشکل فساد کمک می‌کند.

در مضمون پیشگیری و مبارزه با فساد اداری، تأکید روزنامه «اعتماد» بر ضرورت ایجاد نظام‌های پیشگیرانه و افزایش شفافیت و نظارت، با دیدگاه الکساندر درباره نقش رسانه‌ها به عنوان نهادهای تنظیمی در عرصه مدنی، همسویی دارد. با این حال، کم‌توجهی به نقش جامعه مدنی (همان گونه که در پژوهش پالو و پالومو، ۲۰۲۱ نیز مشاهده شد)، ظرفیت کامل عرصه مدنی برای مقابله با فساد را نادیده می‌گیرد. اگرچه اصلاح طلبان تأکید بیشتری بر نقش جامعه مدنی دارند، اما در این بحث، بیشترین تأکید بر نقش نهادهای سیاسی بوده است. این ضعف

به این سبب است که این روزنامه، به عوامل حکمرانی، وزن بیشتری داده است.

در مجموع، بازنمایی فساد اداری در روزنامه «اعتماد» در سال ۱۴۰۰، با تأکید بر گستردگی و پرداختن به ابعاد ساختاری آن، تلاشی برای رمزگذاری آن به عنوان یک بحران در عرصه مدنی بوده است. این رویکرد، با الهام‌گیری از نظریه‌های هال و الکساندر، نشان می‌دهد که فساد اداری، تنها یک مسئله حقوقی نیست، بلکه یک پدیده چندوجهی است که ساختارهای سیاسی، اجتماعی، و فرهنگی را دربر می‌گیرد. با وجود این، توجه بیشتر به عوامل فرهنگی و اجتماعی فساد و برجسته‌سازی پیامدهای فساد می‌تواند به ارائه تصویر جامع‌تر و راهکارهای مؤثرتری برای مقابله با این پدیده کمک کند. پژوهش‌های آتی می‌توانند با بررسی نحوه بازنمایی فساد اداری در رسانه‌های دیگری با گرایش‌های سیاسی متفاوت و در دوره‌های زمانی مختلف، به درک عمیق‌تری از نقش رسانه‌ها در شکل‌دهی به ادراک عمومی از فساد اداری و پیامدهای آن دست یابند. همچنین، می‌توانند با بررسی چگونگی رمزگشایی این بازنمایی‌ها توسط مخاطبان مختلف و تأثیر آن بر شکل‌گیری هویت جمعی و کنش‌های مدنی، فهم عمیق‌تری از رابطه رسانه و فساد اداری را نمایان کنند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- اسمیت، فیلیپ؛ رایلی، الکساندر (۱۳۹۴). نظریه‌های فرهنگی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: نشر ثالث.
- اکرمین، سوزان روز (۱۴۰۰). فساد و دولت: علل، نتایج و اصلاحات. در: دولت، فساد، و فرصت‌های اجتماعی. ترجمه حسین راغفر. تهران: نقش و نگار.
- روشتاین، بو (۱۴۰۰). کیفیت حکومت: فساد، اعتماد اجتماعی و نابرابری در چشم‌اندازی بین‌المللی. ترجمه حمیدرضا ملک‌محمدی. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۹۸). سرطان اجتماعی فساد. تهران: شرکت سهامی انتشارات.
- عطاس، حسین (۱۳۹۵). مسئله فساد. ترجمه وحیده صادقی، ویراستار سیاوش صلواتیان. چاپ دوم. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- محمدی، محمدرضا (۱۴۰۰). نظریه فساد: از کنش تا ساختار. تهران: انتشارات اندیشه احسان.
- ملائی، مینا؛ سلیمی، امین (۱۳۹۸). تحلیل پوشش رسانه‌های فساد در فوتبال ایران: مطالعه برنامه تلویزیونی ۹۰. مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی، ۷(۲)، ۱۱۱-۱۲۰.
- موحدمجد، مجید؛ خشنود، حسن؛ معاون، زهرا (۱۴۰۰). گفتمان‌های متخاصم در شکل‌گیری و تداوم وضعیت فساد در نهاد رسانه: تحلیل مطبوعات ایران دهه ۹۰. جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۸(۱۷)، ۲۴۶-۲۱۷.
- ناصری، علی؛ حسینی، زهره (۱۳۹۸). بازتابی فساد ورزشی در فضای رسانه‌ای ایران در طول ده سال گذشته (۱۳۹۶-۱۳۸۶). مدیریت ورزشی، ۱۱(۳)، ۶۱۱-۶۳۱.
- نصرالهی کاسمانی، اکبر؛ غدیری اسکندری، سمانه (۱۳۹۹). پوشش اخبار فساد اقتصادی جناح‌های سیاسی در اخبار ۲۰ شبکه خبر و ۳۰:۲۰ شبکه دو سیما (مطالعه موردی: فیش‌های حقوقی و واگذاری املاک شهرداری تهران). فصلنامه رسانه، ۳۱(۲)، ۳۸-۲۱.
- ویلیگ، کارلا (۱۳۹۷). درآمدی بر روش کیفی در روانشناسی. ترجمه حمید خانی‌پور و همکاران. تهران: دانشگاه خوارزمی.

- Alexander, J. C. (2003). *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*. Oxford University Press.
- Alexander, J. C. (2006). *The Civil Sphere*. Oxford University Press.
- Alexander, J. C., Eyerman, R., Giesen, B., Smelser, N. J., & Sztompka, P. (2004). *Cultural Trauma and Collective Identity*. University of California Press.
- Guebert, K., Bittle, S., & Frauley, J. (2024). Corruption in the News: Complicity in Canadian Newspaper Claimsmaking, 1980-2023. *Journal of White Collar and Corporate Crime*, 5, 122-134. Available at: <https://doi.org/10.1177/2631309X241242146>.

- Hajdu, M., Pápay, B., Szántó, Z., & Tóth, I. J. (2018). Content Analysis of Corruption Coverage: Cross-national Differences and Commonalities. *European Journal of Communication*, 33(1), 7-21.
- Hall, S. (Ed.). (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Sage Publications.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1978). *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*. Macmillan.
- Khalif, K., Ong'onda, D., & Mwhia, D. (2022). A Linguistic Analysis of Representation of Corruption and Corruption-Related Clauses in Kenyan Print Media. *International Journal of Social Science and Human Research*. Available at: <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v5-i9-26>.
- Markovic, J. (2023). Media Image of Corruption in the Private Sector. *J. Crimin. & Crim. L.*, 61, 105.
- Moglie, M., & Turati, G. (2019). Electoral Cycle Bias in the Media Coverage of Corruption News. *Journal of Economic Behavior & Organization*. Available at: <https://doi.org/10.1016/J.JEBO.2019.05.005>.
- Nzeaka, E. E., Ehondor, B., & Edosonwan, A. (2022). Media and Endemic Corruption in Nigeria: A Scrutiny of the Role of the Print Media in the War against Corruption. *International Journal of Development and Management Review*, 17(1), 174-192.
- Palau, A. M., & Palomo, J. (2021). The Role of the News Media in Fighting Corruption Practices: A Case Study of Spain. *Journalism Studies*, 22(7), 839-859. Available at: <https://doi.org/10.1080/1461670x.2021.1895871>.
- Simpson, N. B. (2022). Demographic and Economic Determinants of Migration. *IZA World of Labor*.
- Swaleheen, M., & Borgia, D. (2023). Fewer Newspapers Means Good News for Corrupt Public Officials: Results from a US Panel Data Study. *Journal of Financial Crime*.
- Transparency International. (2024). *Corruption Perceptions Index 2023*. Retrieved April 28, 2025, available at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/irn>.